

Valsts pētījumu programmas “Izglītība” projekts

“JAUNIEŠU AUTENTISKAS LĪDZDALĪBAS PRIEKŠNOTEIKUMI FORMĀLĀS UN NEFORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS VIDĒ (UNFRAMED)”

Latvijas Pašvaldību savienības Izglītības un kultūras komitejas sēde | 26.01.2026.

Proj. vad. Dr.sc.soc. **Anda Lake**, anda.lake@lka.edu.lv, izpildītāja Mg.sc.soc. **Sabīne Ozola**, sabine.ozola@lka.edu.lv
Latvijas Kultūras akadēmija Kultūras un mākslu institūts

ŠAJĀ PREZENTĀCIJĀ

1. Par projektu: projekta komanda un galvenais mērķis
2. Autentiska un jēgpilna jauniešu līdzdalība: ko ar to saprotam? Galvenie pētījuma jautājumi
3. Kā jaunieši vērtē savas līdzdalības iespējas? Projekta ietvaros īstenotās aptaujas dati

PROJEKTA KOMANDA UN GALVENAIS MĒRĶIS

PROJEKTA KOMANDA

Anda Laķe (projekta vadītāja)

Baiba Tjarve (galvenā izpildītāja)

Gints Klāsons (izpildītājs)

Liene Valdmane (izpildītāja)

Sabīne Ozola (izpildītāja-studējošā līdz 09.2025., izpildītāja no 10.2025.)

Laura Brutāne (izpildītāja-studējošā)

Vendija Kokare (izpildītāja-studējošā no 11.2025. līdz 06.2026.)

Una Žeimute (izpildītāja-studējošā no 11.2025. līdz 06.2026.)

Līga Vinogradova (galvenā izpildītāja līdz 08.2025.)

Anete Liepiņa (izpildītāja-studējošā no 04.2025. līdz 08.2025.)

Valts Valters Kronbergs (izpildītājs-studējošais no 04.2025. līdz 08.2025.)

Īrisa Brička (izpildītāja-studējošā no 04.2025. līdz 06.2025.)

Andis Daugavvanags (izpildītājs-studējošais no 04.2025. līdz 06.2025.)

Elizabete Granta (izpildītāja-studējošā no 04.2025. līdz 06.2025.)

Laura Elīna Šulca (izpildītāja-studējošā no 04.2025. līdz 06.2025.)

PAR PROJEKTU

Projekta īstenošanas laiks: 22.12.2023.–
21.12.2026.

Projekta ietvaros:

- 1) radām jaunas integrētas zināšanas, īpaši par procesiem un faktoriem, kas ietekmē jauniešu pilsonisko līdzdalību formālajā un neformālajā izglītības vidē;
- 2) izstrādājam uz pētījumiem balstītus daudznozaru risinājumus un ieteikumus, īpaši par galvenajiem faktoriem, kas veicina jauniešu **autentisku un jēgpilnu** pilsonisko līdzdalību;
- 3) veicināsim izglītības speciālistu un politikas veidotāju spējas atbalstīt jauniešu autentiskas un jēgpilnas pilsoniskās līdzdalības veicināšanu.

Projekta finansētājs: Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija

MŪSU PĒTĪJUMA PAMATOJUMS

Sociālo zinātņu zinātnieki arvien vairāk pauž kritiku (Rättilä & Honkatuki, 2023) par to, ka jaunatnes jautājumu, tostarp līdzdalības formu pētījumos un visefektīvāko risinājumu meklējumos, **dominē uz pieaugušajiem orientēta, tā sauktā “oficiālās” jaunatnes politikas paradigma.**

Ko tas nozīmē? Tiek atzīts, ka jaunatnes līdzdalības, tostarp pilsoniskās līdzdalības, instrumenti ir izstrādāti, **vairāk balstoties uz valdošajām sabiedrības normām un mazāk uz jauniešu interesēm,** uztveri un līdzdalības pieredzi.

No vienas puses,

1) uz jauniešiem, tāpat kā citu vecuma grupu iedzīvotājiem, attiecas visas demokrātiskās līdzdalības tiesības;

2) tiek īstenotas apjomīgas, uz jaunatnes līdzdalības veicināšanu vērstas atbalsta programmas, daudzskaitlīgi projekti gan valsts, gan pašvaldību, gan nevalstisko organizāciju līmenī.

No otras puses,

pilsoniskās līdzdalības aktivitātes jauniešu vecuma segmentā ir zema.

Piemēram, 2025. gada pašvaldību vēlēšanu kandidātu vecuma struktūra bija šāda:

Vidējais vecums: 49,7 gadi

Vecākais kandidāts: 83 gadi

Jaunākais kandidāts: 21 gadi

No visiem kandidātiem 2,2% bija vecumā no 21-30 gadiem*.

Vai un kā šī vecuma iedzīvotāju intereses ir pārstāvētas pašvaldību lēmumos?

*<https://dati.cvk.lv/PV2025/ieveletie-deputati/>

**AUTENTISKA UN JĒGPILNA JAUNIEŠU LĪDZDALĪBA:
KO AR TO SAPROTAM?
GALVENIE PĒTĪJUMA JAUTĀJUMI**

JAUNIEŠU LĪDZDALĪBA: jēgpilna, autentiska, ilgtspējīga

- **AUTENTISKA JAUNIEŠU LĪDZDALĪBA** – jauniešu personiskajās interesēs, vajadzībās, vērtībās balstīta, pašu virzīta. Autentiskums pretstatā formālai jeb simboliskai līdzdalībai (Ranta, 2023).
- **JĒGPILNA JAUNIEŠU LĪDZDALĪBA** – tiek izmantota sasaistē ar autentiskas līdzdalības jēdzienu. Jēgpilnas līdzdalības aktivitātēm ir mērķis, kas ir skaidri saprotams, noderīgs un vērtībās balstīts. (Bárta, O., Lavizzari, A., & Boldt, G. (2021). Jēgpilna līdzdalība ir tāda, kas rezultējas ar pieņemtu lēmumu izmaiņu ieviešanai, tai ir konkrēts rezultāts. (Bell et al. 2008: 65)
- Pētījumos tiek atzīts, ka ir nepieciešams plašāks koncepts, lai skatītu līdzdalību nevis kā “statusu”, bet kā dinamisku, “dzīvu praksi” (Smith u.c., 2005; Hoikkala, 2009; Loncle u.c., 2012; Tsekoura, 2016), kas balstīta pašiniciatīvā.
- Līdzdalība nedrīkstētu būt tikai “projektu aktivitātes” , tai būtu jāklūst par ikdienas praksi.

JAUNIEŠI UN LĪDZDALĪBA

Jauniešiem tiek piedāvātas plašas iespējas piedalīties dažādos demokrātiskās līdzdalības projektos, bet tajos piedalās neliela daļa aktīvu jauniešu.

Cita jauniešu daļa ir zināmā, it kā pasīvā opozīcijā, un piedāvātās līdzdalības iespējas ignorē, uzskata tās par **“IESTUDĒTAS” DEKORATĪVAS DEMOKRĀTIJAS** izpausmēm.

Tas tomēr nenozīmē, ka viņi nav gatavi aktivitātei, ja tā izriet no viņu īstenajām personiskajām vērtībām un interesēm!
Bet – kādām???

JAUNIEŠI UN AUTENTISKA LĪDZDALĪBA

Mūs interesē – kādos apstākļos var rasties (autentiska) rīcība, kuru iniciē pats jaunietis, pieņemot, ka tieši šādai aktivitātei ir ilgtspējas potenciāls.

Autentiska līdzdalība būtu jauniešu reakcija uz noteiktiem apstākļiem, kurus paši jaunieši uzskata par jēgpilniem un neuzspiestiem, kas mudina viņus rīkoties, arī nesaņemot formālu uzaicinājumu (no pieaugušo puses) piedalīties kaut kur.

JAUNIEŠU LĪDZDALĪBA UN TO NOZĪME FORMĀLAJĀ UN NEOFORMĀLAJĀ IZGLĪTĪBAS VIDĒ

Formālās un neformālās izglītības videi ir nozīmīga loma “formālo” jaunatnes līdzdalības formu uzturēšanā (piemēram, skolēnu un studentu pašpārvaldes, sabiedriskās apspriešanas, jaunatnes organizācijas). Tomēr tās praksē ne vienmēr ir iekļaujošas un respektē jauniešu intereses, vajadzības un vērtības to daudzveidībā un dažādībā.

Pētniecības projekts UNFRAMED koncentrējas uz izglītības vidi kā būtisku un vienlaikus riskantu kontekstu autentiskas jauniešu līdzdalības attīstībai ar tai raksturīgajām autoritātes un varas struktūrām.

Galvenais jautājums – kā atbalstīt autentiskas, jēgpilnas un ilgtspējīgas jauniešu līdzdalības izpausmes, kas nav destruktīvas?

KĀ JAUNIEŠI VĒRTĒ SAVAS LĪDZDALĪBAS IESPĒJAS? PROJEKTA IETVAROS ĪSTENOTĀS APTAUJAS DATI

METODOLOĢIJA

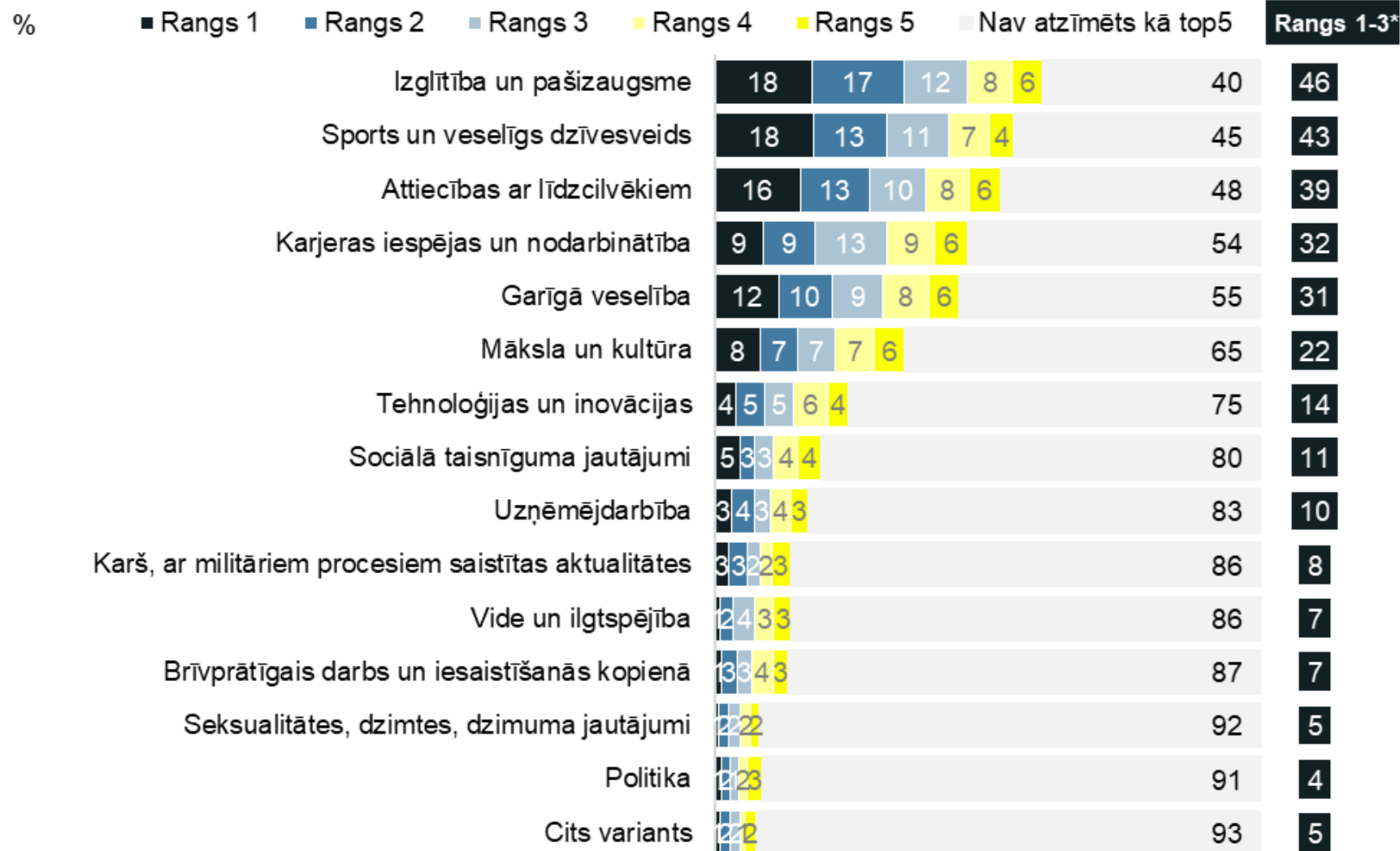
Mērķa grupa: vispārējo un profesionālo vidējās izglītības iestāžu audzēkņi, augstākās izglītības iestādēs studējošie 13–25 gadu vecumā.

Ģenerālo kopu / populāciju veidoja 173 015 izglītojamie. Izlase tika strukturēta, iekļaujot **vispārējās izglītības iestāžu skolēnus no 7. līdz 12. klasei, profesionālās izglītības iestāžu, kas īsteno profesionālās vidējās un arodizglītības programmas, audzēkņus no 1. līdz 4. kursam, kā arī augstākās izglītības studentus**, kuri studē pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības (koledžas) programmās, bakalaura un maģistra studiju programmās (vecumā līdz 25 gadiem).

Respondentu skaits: 1071.

Laika periods: 16.04.2025. – 30.05.2025.

Tēmas, par kurām jaunieši ikdienā interesējas, domā

Jautājums aptaujā: Q1. Lūdzu, norādi, kas no nosauktā šajā dzīves posmā Tev personiski ir īpaši svarīgs (tēmas, par kurām ikdienā interesējies, domā)!

Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=1071.

Piezīme: Respondenti norādīja piecas sev būtiskākās tēmas, tās ranžējot.

*"Rangs1-3" – kopējais respondentu īpatsvars, kuri konkrēto tēmu atzīmējuši kā pirmo, otro vai trešo sev būtiskāko.

Jauniešu iesaiste dažādās darbības jomās pēdējo divu gadu laikā

Jautājums aptaujā: Q2. Kurā no minētajām darbības jomām pēdējo divu gadu laikā esi iesaistījies/-usies, lai risinātu kādas konkrētas, Tev būtiskas problēmas?

Vairākatbilžu jautājums, atbilžu summa > 100%.

Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=1057.

Piezīme: Attēlots kopējais respondentu īpatsvars, kuri konkrēto tēmu atzīmējuši kā pirmo, otro vai trešo sev būtiskāko.

Jauniešu iesaiste dažādās darbības jomās pēdējo divu gadu laikā

Jautājumi aptaujā: Q1. Lūdzu, norādi, kas no nosauktā šajā dzīves posmā Tev personiski ir īpaši svarīgs (tēmas, par kurām ikdienā interesējies, domā)! Q2. Kurā no minētajām darbības jomām pēdējo divu gadu laikā esi iesaistījies/-usies, lai risinātu kādas konkrētas, Tev būtiskas problēmas?
Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=45-493.

lesaište pilsoniskās un politiskās aktivitātēs pēdējo 12 mēnešu laikā: Kopsavilkums

Jautājums aptaujā: Q13. Domājot par pēdējiem 12 mēnešiem, lūdzu, norādi, kurās no minētajām aktivitātēm esi piedalījies/-usies!
Vairākatbilžu jautājums, atbilžu summa > 100%.
Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=616.

%

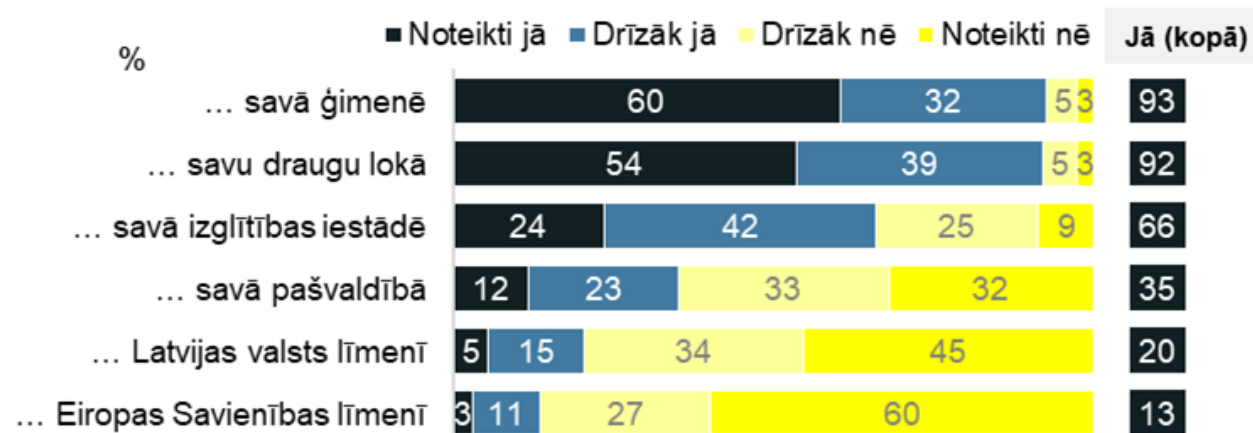
iesaiste kultūras, izglītības un sabiedriskās aktivitātēs pēdējo 12 mēnešu laikā

Jautājums aptaujā: Q14. Domājot par pēdējiem 12 mēnešiem, lūdzu, norādi, kurās no minētajām kultūras, izglītības un sabiedriskajām aktivitātēm esi piedalījies! Vairākatbilžu jautājums, atbilžu summa > 100%.

Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=867.

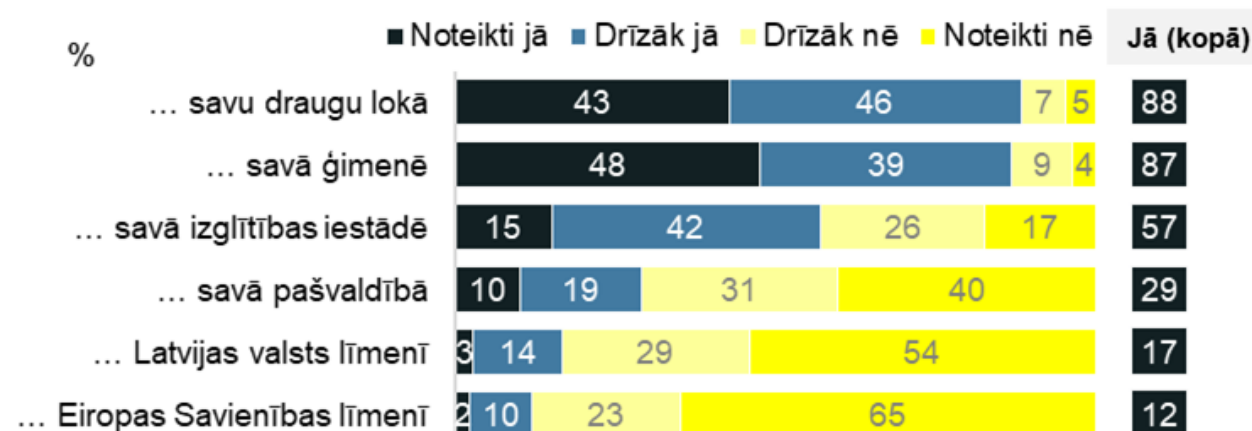
Jauniešu iesaistīšanās svarīgu lēmumu pieņemšanā

Jautājums aptaujā: Q3. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti, ka esi iesaistījies/-usies sev svarīgu lēmumu pieņemšanā...

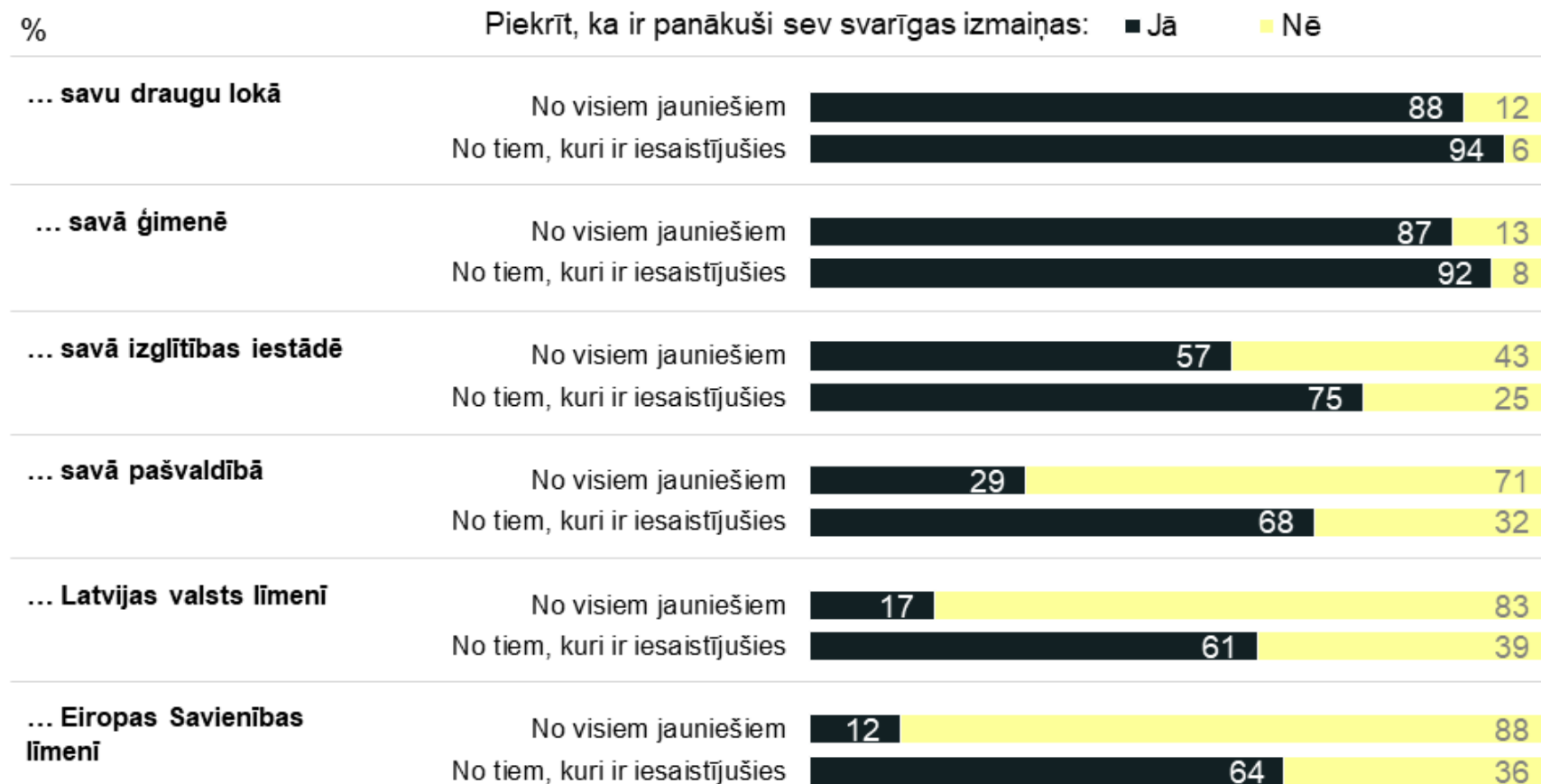
Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=894-974.

Jauniešiem svarīgu izmaiņu panākšana

Jautājums aptaujā: Q4. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti, ka esi panācis/-kusi sev svarīgas izmaiņas ...
Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=875-957.

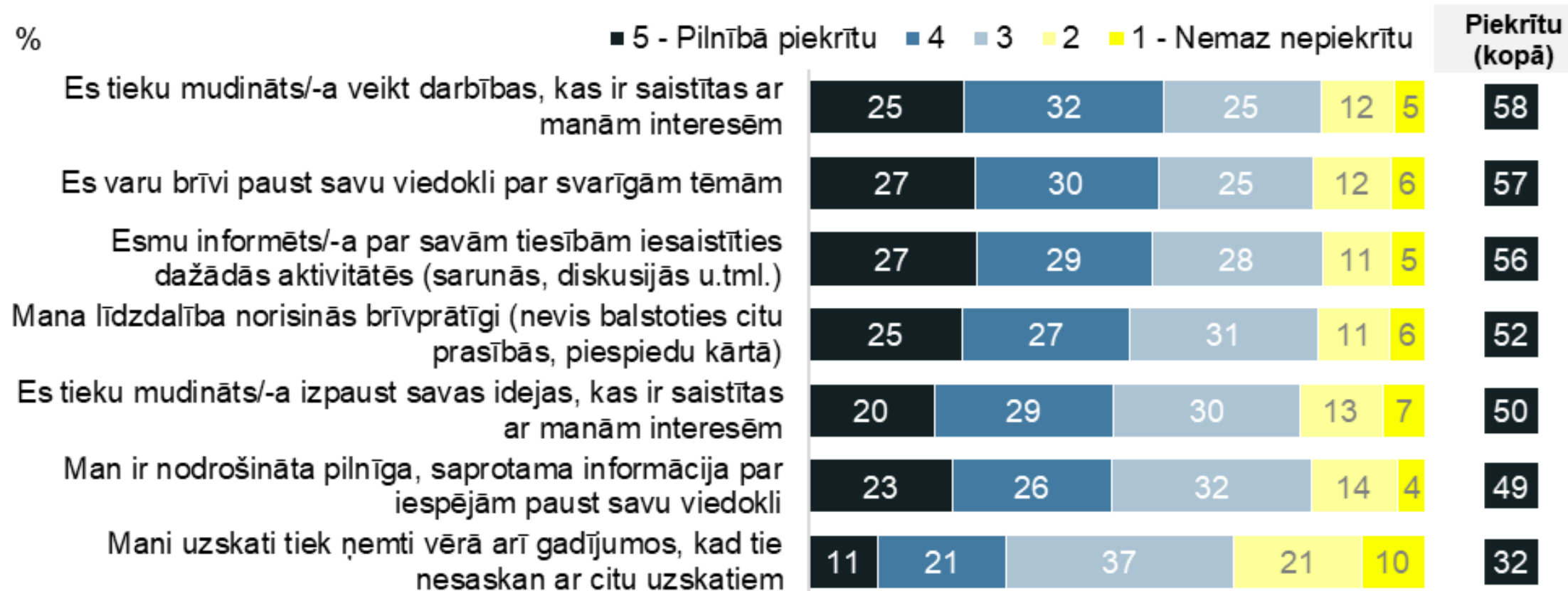
Jauniešu iesaistīšanās svarīgu lēmumu pieņemšanā un jauniešiem svarīgu izmaiņu panākšana konkrētās jomās

Jautājums aptaujā: Q3. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti, ka esi iesaistījies/-usies sev svarīgu lēmumu pieņemšanā...

Q4. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti, ka esi panācis/-kusi sev svarīgas izmaiņas ...

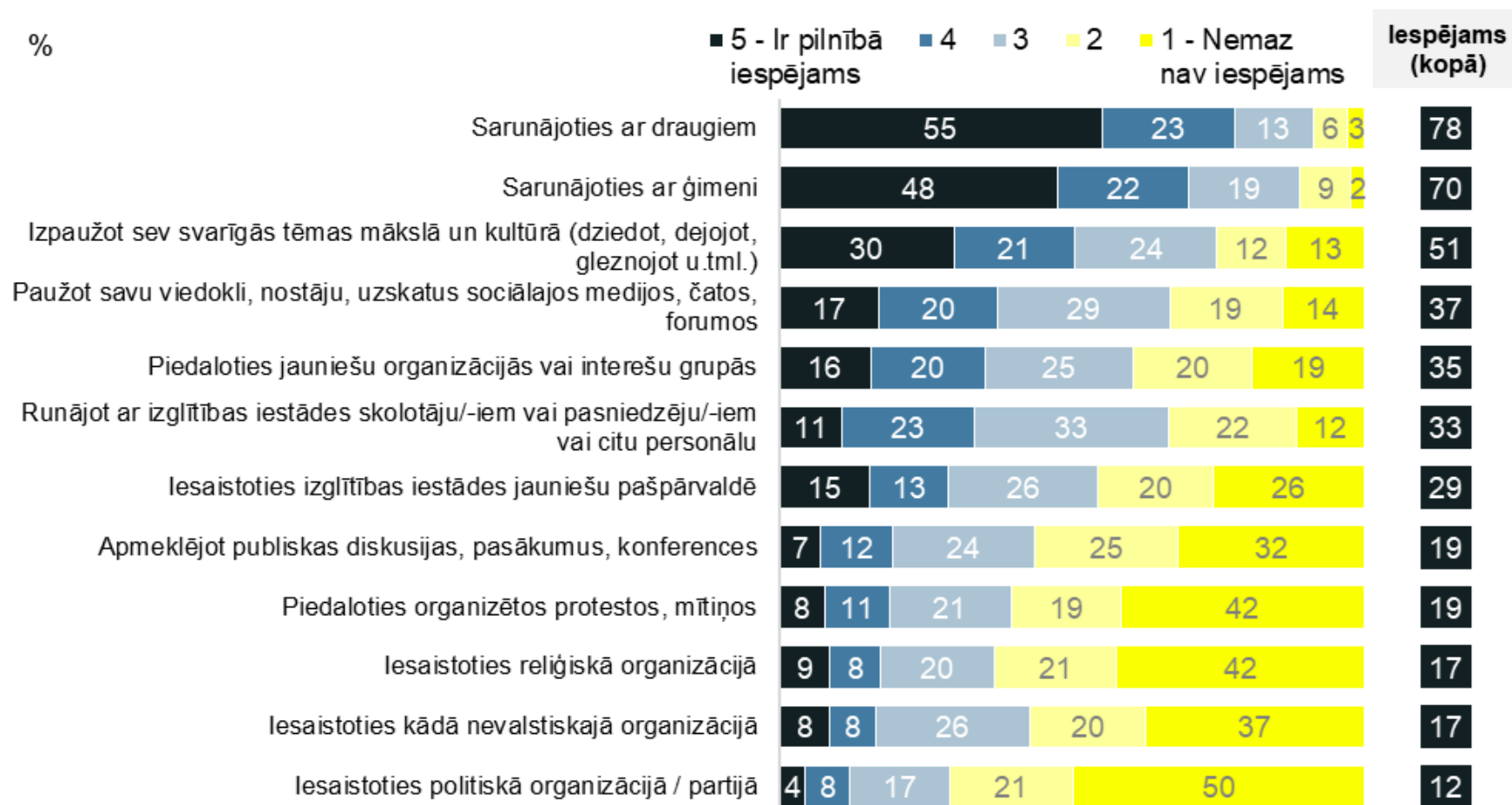
Jauniešu līdzdalības apstākļu raksturojums

Jautājums aptaujā: Q5. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti sekojošajiem apgalvojumiem!

Bāze: Respondenti, kuri snieguši atbildi, n=868-933

Jauniešu iespējas runāt par sev svarīgām tēmām un problēmām dažādos veidos un vidēs

Jautājums aptaujā: Q6.
Novērtē, cik lielā mērā Tev ir
vai nav iespējams runāt par
sev svarīgajām tēmām un
problēmām šādos veidos.
Bāze: Respondenti, kuri
snieguši atbildi, n=662-956

Jauniešu iespējas brīvi paust savu viedokli, justies sadzirdētiem: Kopsavilkums

Piekrītu (kopā), %

■ Izglītības iestādes
(skolas, augstskolas u.tml.)
vide

■ Ģimene

■ Vienaudži

Es jūtos brīvi izteikt savu viedokli par sev svarīgām tēmām

42

67

65

Es tieku iedrošināts/-a paust savu viedokli

43

67

58

Es jūtos sadzirdēts/-a, uzklausīts/-a, citi ņem vērā manu viedokli

39

64

60

Man ir iespēja ietekmēt jautājumus un lēmumus...
(ģimenē, skolā, vienaudžu vidū)

28

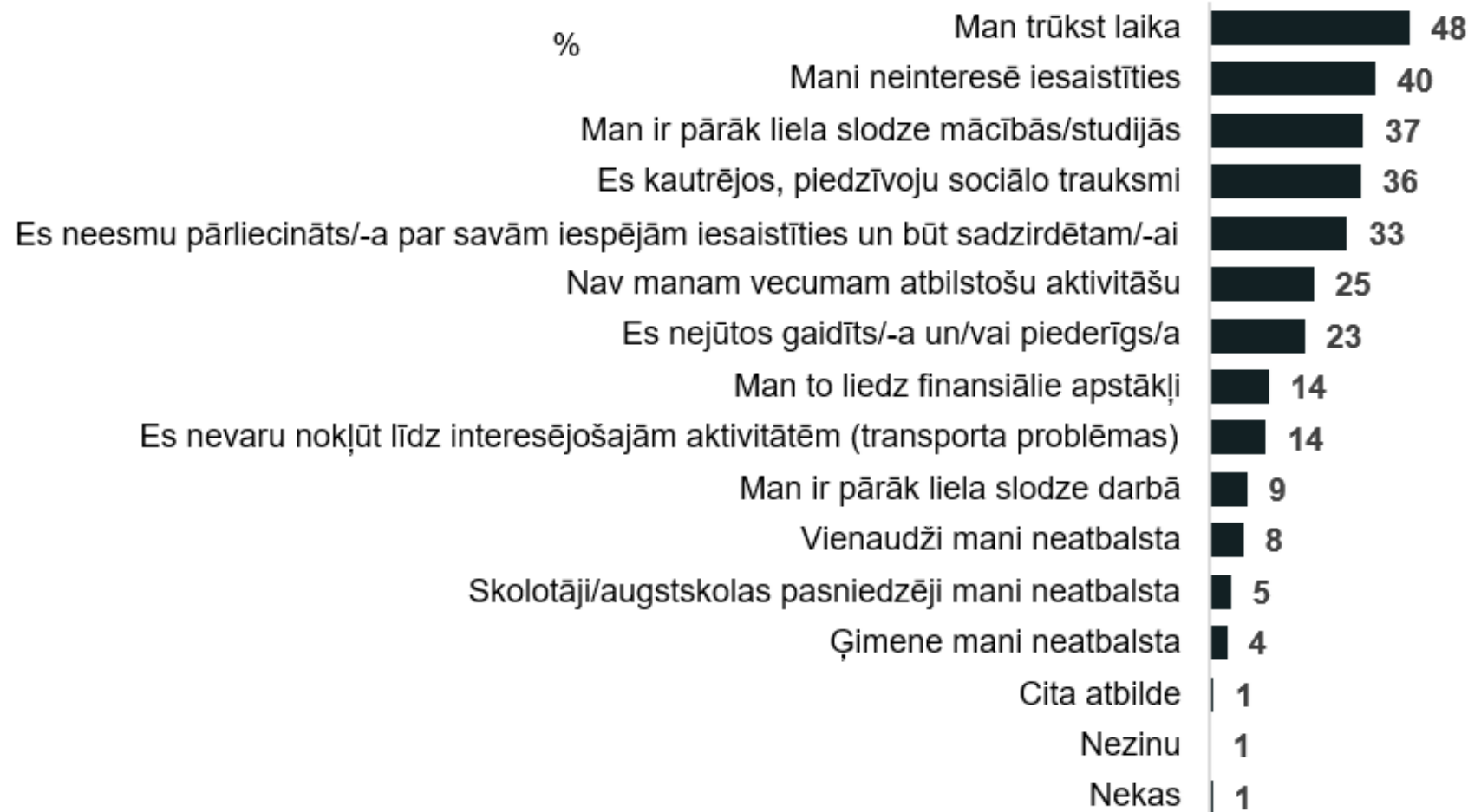
68

59

Jautājums aptaujā: Q7. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti sekojošajiem apgalvojumiem attiecībā uz savas IZGLĪTĪBAS IESTĀDES (skolas, augstskolas u.tml.) vidi! Q8. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti sekojošajiem apgalvojumiem attiecībā uz savu ĢIMENI! Q9. Novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti sekojošajiem apgalvojumiem attiecībā uz saviem VIENAUDŽIEM, DRAUGIEM!

Šķēršļi līdzdalībai

Jautājums aptaujā: Q16.
Atzīmē, lūdzu, kas no minētā
visvairāk Tev traucē piedalīties
dažādās aktivitātēs, piemēram,
vēlēšanās, brīvprātīgajā darbā,
protesta akcijās, vietējās
kopienas iniciatīvās!
Vairākatbilžu jautājums, atbilžu
summa > 100%.
Bāze: Respondenti, kuri
snieguši atbildi, n=886.

Turpinājumā

- **Latvijas un starptautisko labo prakšu apkopošana un analīze**, kur formālās un neformālās izglītības iestādēs vai ārpus tām var identificēt autentiskas un jēgpilnas pilsoniskās līdzdalības aktivitātes.
- **Ceļa kartes izveide**, kā veicināt autentisku un jēgpilnu līdzdalību formālas un neformālās izglītības iestādēs. Ceļa kartes pārbaudei un uzlabošanai plānotas fokusgrupu diskusijas un darbnīcas 6 izglītības iestādēs.
- Autentiskas un jēgpilnas līdzdalības priekšnoteikumu **praktiska novērtēšana un pilotprojektu īstenošana** 8 formālās un neformālās izglītības iestādēs.
- **Publikācijas, rekomendācijas, ziņojumi.**

Projektu “Jauniešu autentiskas līdzdalības priekšnoteikumi formālās un neformālās izglītības vidē (UNFRAMED)” (Nr. VPP-IZM-Izglītība-2023/6-0002) finansē Latvijas Republikas Izglītības un Zinātnes ministrija valsts pētījumu programmas “Izglītība (2023.–2026.)” ietvaros. Valsts pētījumu programmu administrē Latvijas Zinātnes padome.

